

Kerkdienst 10 maart 2019

Voorganger: **dr. Koen Holtzapffel**

Thema:

We zijn kleine mensen in een wereld vol leed. Hoe daar mee om te gaan?

Wat is de betekenis van de 40-dagetijsd.

Gezongen werden:

Liedboek 601: 1, 2 en 3

Liedboek 283: 1, 2, 3 en 4

Liedboek 326: 1, 2, 3 en 5

Liedboek 538: 1, 2, 3 en 4

Lezingen:

- Job 2: 11 – 13

Drie vrienden van Job, Elifaz uit Teman, Bildad uit Suach en Sofar uit Naama, hoorden van de rampspoed die Job getroffen had, en ze besloten hem op te zoeken. Onderweg ontmoetten ze elkaar, en samen gingen ze naar hem toe, om hun medeleven te tonen en hem te troosten. Toen ze Job vanuit de verte zagen herkenden ze hem niet, en ze barstten uit in luid geweeklaag. Ze scheurden hun kleren en wierpen stof omhoog over hun hoofd. Zeven dagen en zeven nachten bleven ze naast hem op de grond zitten zonder iets tegen hem te zeggen, want ze zagen hoe vreselijk hij leed.

- Marcus 8: 27 – 33

Wie is Jezus?

Jezus vertrok met zijn leerlingen naar de dorpen in de buurt van Caesarea Filippi. Onderweg vroeg hij aan zijn leerlingen: Wie zeggen de mensen dat ik ben? Ze antwoordden: Johannes de Doper, en anderen zeggen Elia en weer anderen zeggen dat u een van de profeten bent.' Toen vroeg hij hun: En wie ben ik volgens jullie? Petrus antwoordde: U bent de Messias. Jezus verbood hun op strenge toon om met iemand hierover te spreken. Hij begon hun te leren dat de Mensenzoon veel zou moeten lijden en door de oudsten van het volk, de hogepriesters en de Schriftgeleerden verworpen zou worden, en dat hij gedood zou worden, maar drie dagen later zou opstaan; hij sprak hierover in alle openheid. Toen nam Petrus hem apart en begon hem fel terecht te wijzen. Maar Jezus draaide zich om, keek zijn leerlingen aan en wees op zijn beurt Petrus streng terecht met de woorden: Ga terug achter mij Satan! Je denkt niet aan wat God wil, maar alleen aan wat de mensen willen.'

Gebed:

God van liefde, maak ons tot op Jezus geënte mensen met ogen die niet alleen kijken maar ook zien met oren die niet alleen horen maar ook luisteren met een verstand dat niet alleen begrijpt maar ook kan verstaan.

Met een hart dat niet alleen klopt maar ook bewogen is Met handen die niet alleen grijpen maar zich ook kunnen openen.

Met voeten die niet alleen draven maar ook tegemoet komen.

Zegen ons op deze wijze God zodat wij ook anderen tot zegen kunnen zijn.

Wij bidden u: red de verdrukten, ontferm u over kleine mensen in een grote en vaak beangstigende wereld en richt uw aandacht op wie in nood verkeren, in t groot en in t klein. Maar God, wat we u bidden dat bidden we ook onszelf: dat wij op mogen komen voor vrede en gerechtigheid; dat wij voedsel geven aan de hongerigen, troost aan wie ontmoedigd zijn en dat wij open staan voor en mee lijden met wie door het grillig lot getroffen zijn.

Samen zijn wij stil voor u en bidden.....

Overdenking:

Gemeente,

Na het grote feest van vorige week, de dankdienst voor 400 jaar remonstranten, nu weer een gewone dienst. Maar wat is gewoon? Zit in het gewone niet ook iets bijzonders? Vandaag begint in het kerkelijk jaar de 40 dagentijd, de Vastentijd of de Lijdenstijd. Na de uitbundigheid de verstillings, na carnaval, de vasten, na het bijzondere weer het eenvoudige. Het is goed zo.

Verstilling, eenvoud, concentratie, het past bij het begin van de 40 dagentijd op weg naar Pasen. Veertig dagen, ze zijn in de bijbel vaker aanduiding van voorbereidingstijd, en ik geloof dat er in onze eigen tijd, met alle afleiding, lawaai, verspilling en gejaagdheid, ook grote behoefte is aan zulke tijden van concentratie en inkeer. Verduurzaming.

Wat mooi dat de kerkelijke traditie ons behulpzaam is om aan dat verlangen dan ook echt tegemoet te komen. Er vorm aan te geven. Wij mensen leven immers niet bij brood alleen en ook niet alleen bij wat mensen willen. Dan raken we overspannen, opgebrand. Er is ook nog zoiets als geestelijk, spiritueel welzijn. Van onszelf én van anderen.

De 40 dagentijd of Vastentijd wordt ook wel de Lijdenstijd genoemd. De tijd van de passie. Het blijft bijzonder dat in een godsdienst het lijden zo'n belangrijke plaats inneemt. Toegespitst op God die meelijdt met zijn volk, zijn wereld, zijn schepping. En die een menselijke gestalte aanneemt in Jezus, die het lijden zelfs actief op zich neemt. Het is opvallend dat in de gelezen passage op de vraag van Jezus, wie ben ik voor jullie, dat daarop de aankondiging van zijn lijden volgt. Wie Jezus is heeft kennelijk alles te maken met het lijden dat hij op zich neemt.

En in dat lijden van Jezus gaat het altijd ook om het lijden van medemensen, om het leed dat ons zelf treft in alle mogelijke vormen. En hoe wij bij dat lijden van anderen stil staan en omgaan met ons eigen leed. Het is heel belangrijk om af en toe ook bij die vragen stil te staan. Dikwijls hebben we de neiging van leed weg te kijken, er maar niet over na te denken, het weer zo snel mogelijk achter ons te laten en voort te gaan. En dat terwijl we allemaal kwetsbaar zijn, speelbal van het lot en plots getroffen kunnen worden door narigheid en verdriet.

Tegelijk bespeur ik in onze samenleving meer openheid rond lijden, het hoeft niet onmiddellijk weggedrukt, het mag ter sprake komen, benoemd.

Natuurlijk bestaat het gevaar dat wij in de Lijdenstijd op weg naar Pasen met veel en grote woorden spreken over wat Jezus' lijden allemaal betekent en over wat wij, als op Jezus betrokkenen, allemaal moeten doen ter navolging. Ons kruis op ons nemen, gemeenschap ervaren met Jezus in zijn lijden, meelijden met alle leed in de wereld. Maar dat klinkt al snel wat té. Er zijn nu eenmaal heel verschillende vormen van lijden. Aan sommige kunnen we wel, aan andere niets doen. We kunnen ook niet het leed van de hele wereld op onze schouders nemen en het leed dat Jezus onderging kan niet zomaar overgeplant worden naar ons dagelijks bestaan. Maar nogmaals, dat neemt niet weg dat het goed is om er juist in de kerk bij stil te staan.

Ik las u vanmorgen twee passages waarin over lijden gesproken wordt. Een uit het Oude Testament over Job, en een uit het Nieuwe Testament over Jezus. De traditie heeft altijd een verbinding gelegd tussen het lijden van Job en dat van Jezus.

Jobs lijden was a.h.w. een vooruitwijzing naar het lijden dat Jezus overkomen zou. Maar, met alle respect voor de traditie, kun je dat lijden van Job en Jezus wel op die manier op één lijn stellen? Job wordt op onbegrijpelijke manier door het noodlot getroffen. Hij begrijpt het niet, zijn vrienden niet en wij ook niet. Niet voor niets wordt Job wel het grote vragenboek van het Oude Testament genoemd. Hoe zit het met de relatie tussen Jobs lijden en zijn God? Maar bij Jezus is sprake van een lijden dat hem niet totaal onverwacht overkomt, maar waar hij bewust voor kiest. In ieder geval gaat hij het niet uit de weg. Alleen al het feit dat Jezus hier zijn lijden zelf vooraf aankondigt, geeft aan dat we met een bijzondere vorm van lijden van doen hebben. Vanaf het begin van Jezus' optreden is er die dreiging van zijn lijden. Elk evangelie is zelfs opgetekend vanuit het besef, de kennis achteraf, dat Jezus' leven uit zou lopen op het kruis. Maar dat hij moest lijden wil nog niet zeggen dat dat zo moest van Godswege. Het lijden van Jezus was niet de ijzeren consequentie van een hemelse beslissing. Nee, het was de consequentie van een van

Godswege geïnspireerde levensweg waarin de verkondiging van Gods rijk centraal stond: een rijk van vrede en gerechtigheid.

Het was de consequentie van een leven trouw aan een roeping, in dienst van de naaste. Een leven waarin Gods liefde centraal stond en niet menselijke hebzucht. Jezus' lijden was ook de consequentie van een leven dat kritische vragen durfde stellen en dat werd niet door iedereen op prijs gesteld. Niet door de oudsten uit het volk, niet door de Schriftgeleerden, en laten we eerlijk zijn, zijn wij altijd zo enthousiast als mensen kritische vragen stellen aan onze denkpatronen en vaste gebruiken.

Het leed dat Job en Jezus overkomt heeft verschillende grond en betekenis. Dat geldt ook voor de reacties van de omstanders in beide verhalen, de vrienden van Job en Jezus' vriend Petrus.

Later in het boek Job laten de vrienden zich niet van hun beste kant zien, als ze proberen om Jobs lijden te verklaren. Hij zal vast wel iets verkeerd hebben gedaan en daarvoor moet hij boeten. Maar dat is later pas. Als de vrienden pogen hun eigen onzekerheid over wat Job overkomt te onderdrukken met een in beton gegoten denkkader over hoe alles in de wereld in elkaar zit. Maar in de gelezen passage gedragen de vrienden zich voorbeeldig. Als ware vrienden. En juist in tijden van nood leer je die echte vrienden toch kennen? Echte vrienden voelen aan wat je op zo'n moment nodig hebt. Ze weten wanneer ze moeten spreken en wanneer ze moeten zwijgen. En dat laatste doen ze dan ook. Geen omhaal van woorden, geen goedbedoelde adviezen of kletspraatjes uit angst voor stilte. Nee, zwijgend zijn de vrienden aanwezig. Dat is wat Job op dat moment nodig heeft. Zo zijn ze werkelijk bij hem, zijn ze hem nabij en geven ze zijn verdriet alle ruimte. Zeven dagen en zeven nachten naast hem op de grond zonder iets tegen hem te zeggen, want ze zagen hoe vreselijk hij leed.

Soms schieten alle woorden te kort, maar gelukkig zijn we meer dan onze woorden. Pas als de lijdende Job zelf woorden vindt om zijn leed te benoemen, pas dan wordt de stilte doorbroken en kunnen ook de vrienden weer gaan spreken. Dat doen ze niet goed, niet empathisch. En daarom zijn ze negatief de geschiedenis in gegaan. Maar in het begin gedragen ze zich voorbeeldig. Zo mogen we ons die vrienden ook herinneren en zo mogen ook wij proberen anderen nabij te zijn. Soms woorden van troost sprekend, soms in stilte zwijgend en juist op die manier het meest intens nabij.

Dan is de reactie van Jezus' leerling Petrus op de eerste aankondiging van Jezus' lijden bijna een voorbeeld van het tegenovergestelde. Petrus, die zo graag het beste jongetje van de klas wil zijn, zwijgt niet als hij hoort hoe zijn leraar en meester zijn eigen lijden aankondigt. Hij begint hem zelfs fel terecht te wijzen. Is het uit angst dat hij zijn meester verliezen gaat? Angst voor het onbekende? Is het omdat hij geen raad weet met de gevoelens die hem overmannen? Onhandigheid met leed dat anderen treft? We herkennen dat: wat doe je, wat zeg je? Is het omdat hij dat simpelweg niet kan geloven, zo haaks staat het op zijn eigen beleving van de werkelijkheid hier en nu? In tegenstelling tot wat gebruikelijk is in de Bijbelverhalen neemt Petrus nu Jezus ter zijde en onderhoudt hem ernstig over wat hij gezegd heeft. Het is ook onbegrijpelijk. Een zoon van God, een vredevorst, een koning op aarde. Hoe kan die nu in plaats van zijn macht en zijn kracht te verkondigen, spreken van zijn lijden en naderende dood? En toch wordt Petrus terzijde genomen en op zijn beurt bestraffend door Jezus toegesproken. Want juist op dat moment laat Petrus zich door menselijke, al te menselijke overwegingen leiden. En niet door dat andere waar Jezus voor staat en dat hij belichaamt. Liefde, vrede, licht. Ja, dat tot de kern behoort van wie Jezus is en impliceert dat hij het lijden niet kan vermijden.

Gemeente, leed, het overkomt ons, het overkomt anderen, maar je gaat het niet bewust opzoeken. Heel begrijpelijk. Laten we in de Lijdenstijd dan ook niet te snel oproepen om ons eigen kruis fier op ons te nemen, in navolging van Jezus, en het lijden niet uit de weg te gaan. We moeten onze eigen mogelijkheden maar niet overschatten en het unieke van Jezus niet relativiseren. Het is al heel mooi als we iets van de beginhouding van die vrienden van Job kunnen bereiken. En tegelijk kunnen we diep respect hebben voor mensen die, geïnspireerd door Jezus voorbeeld, het lijden bewust niet uit de weg zijn gegaan. Als consequentie van de keuzes in hun leven. Ik noem bekenden maar er zijn ook veel naamloze helden. Fransiscus van Assisi, Dietrich Bonhoeffer, Etty Hillesum, Maarten Luther

King, Oscar Romero, Pater Frans van der Lugt in Homs. Hij bleef toen het niet meer kon en het werd zijn dood. Mensen die in hun tijd net als Jezus begonnen te bevroeden dat het verkeerd met ze af kon lopen en die toch doorgingen met hun getuigenis van liefde, gerechtigheid en barmhartigheid.

Laten wij eerst maar proberen om als de vrienden van Job te zijn. Ons bewust openend voor het verdriet van de ander. Zoals die ander zich ook poogt te openen voor ons verdriet. Aanvoelend wat die ander op dat moment nodig heeft. Stille troostende nabijheid of een woord uit de diepte dat de stilte doorbreekt. Dat is toch ook waartoe wij geloofsgemeenschap willen zijn?

Toen ze Job vanuit de verte zagen herkenden ze hem niet, en ze barstten uit in luid geweeklaag, ze scheurden hun kleren en wierpen stof omhoog over hun hoofd. Zeven dagen en zeven nachten bleven ze naast hem op de grond zitten zonder iets tegen hem te zeggen, want ze zagen hoe vreselijk hij leed.

Amen